

1981/82:85

Måndagen den 22 februari

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Jag får härmed avsäga mig mitt uppdrag som ledamot av riksdagen från och med den 1 mars 1982.

Stockholm den 19 februari 1982

Sixten Pettersson

Denna avsägelse godkändes.

3 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Jag får härmed anhålla om entledigande från uppdraget som ersättare i riksdagen för moderata samlingspartiet i Stockholms kommun.

Stockholm den 19 februari 1982

Ingrid Diesen

Denna anhållan bifölls.

4 § Svar på interpellation 1981/82:123 om beredskapen för hälso- och sjukvården i krig

Anf. 1 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Fru talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat om jag kan ge besked om vad regeringen avser att göra för att utan dröjsmål tillse att den svenska sjukvårdsberedskapen i materiellt hänseende bringas till en sådan nivå, att

Måndagen den
22 februari 1982

*Om beredskapen
för hälso- och
sjukvården i krig*

både civilbefolkningen och våra stridskrafter kan känna rimlig tillförsikt "om kriget kommer".

Regeringen avser att senast den 10 mars 1982 lägga fram en proposition om inriktningen av säkerhetspolitiken samt totalförsvarets fortsatta utveckling. Regeringens bedömning av behovet av åtgärder för hälso- och sjukvårdens beredskap kommer då också att redovisas.

Hälso- och sjukvården har en avgörande betydelse för såväl de militära förbandens som civilbefolkningens motståndsvilja, men också för samhällets förmåga att fungera under krig och andra konflikttyper. Hälso- och sjukvården i krig är därför en viktig del av vårt totalförsvär.

Hälso- och sjukvården i krig grundas på de resurser som finns i fredssjukvården. Dessa behöver dock kompletteras i krig genom olika typer av åtgärder, såsom hemskrivning av patienter, upprättande av operations- och vårdannex samt säkerställande av sjukvårdens försörjning. I det försvarsbeslut som riksdagen fattade år 1977 angavs en inriktning för uppbyggnaden av hälso- och sjukvården i krig för den närmaste femårsperioden. Denna inriktning har inneburit att beredskapen har kunnat förbättras, bl. a. i fråga om läkemedel, utrustning för operationsannex samt beträffande utbildning av personal för hälso- och sjukvården i krig.

Försvarskommittén har nyligen lämnat sitt slutbetänkande Totalförsvaret 1982/87. Detta utgör tillsammans med socialstyrelsens programplan 1982/87 för hälso- och sjukvården i krig ett viktigt underlag för det arbete som nu pågår med den totalförsvarsproposition som snart skall läggas fram för riksdagen.

Med anledning av att Gunnar Biörck undrat vad riksrevisionsverkets granskning av beredskapslagringen inom socialstyrelsens område resulterat i kan jag nämna att socialstyrelsen i en skrivelse den 29 oktober 1981 till riksrevisionsverket har redogjort för vilka åtgärder som socialstyrelsen redan har vidtagit eller avser att vidta med anledning av riksrevisionsverkets granskningsrapport. Av socialstyrelsens skrivelse framgår vidare att socialstyrelsen f. n. ser över vissa rutiner, bl. a. för samverkan med överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Jag är ense med Gunnar Biörck i Värmdö om att hälso- och sjukvården i krig är en viktig del av totalförsvaret. Därför kommer den att behandlas utförligt i den kommande totalförsvarspropositionen och därmed också att ingå i det totalförsvarsbeslut som riksdagen skall fatta senare i vår.

Anf. 2 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Fru talman! Tillåt mig först att tacka statsrådet Ahrland för det svar hon har givit på min interpellation. Det är nu en månad sedan den ställdes, och vi närmar oss uppenbarligen raskt den tidpunkt då regeringen avser att lägga fram sin försvarsproposition. Det kommer därför kanske att bli tillfälle att återkomma till de *långsiktiga* planeringsfrågorna senare i vår.

Min interpellation hade emellertid en mera kortsiktig, men inte mindre angelägen inriktning. Jag nämnde i den ordet "beredskap", och jag använde tidsbestämningarna "utan dröjsmål", "i morgon eller nästa vecka". Jag

gjorde det därför att jag tycker mig ha funnit att vi *just nu*, och för åtskillig tid framöver, har en utomordentligt allvarlig svacka i vår sjukvårdsberedskap. Statsrådet talar i sitt svar om att "de resurser som finns i fredssjukvården -- -- behöver dock kompletteras i krig". Detta är en sangvinisk förhoppning. När det blir krig är det förmodligen för sent att komplettera dem. Det är *innan* det blir krig, som beredskapen måste finnas färdig.

Jag har varit medveten om att sjukvårdens materiel- och läkemedelsförsörjning sedan åtskillig tid tillbaka utgjort en akilleshäla i försvarsberedskapen. Det är inte bara i försvarskommitténs slutbetänkande, som sjukvårdens behov redovisas i sista kapitlet. Jag har därför under de två senaste riksmötena upprepade gånger försökt aktualisera denna problematik. Den utlösande faktorn till det här offentliga samtalet var riksrevisionsverkets förödande kritik av socialstyrelsens beredskapsplanering den gångna sommaren. Man talade där om beredskapsförråd, som ej hade inventerats på ett decennium, samtidigt som man var bekymrad över materielsvinnet inom den civila sjukvården. Man beskyllde socialstyrelsen för att sakna en klar uppfattning om innebörden i sitt programansvar på beredskapsområdet, och man var osäker om ansvarsfördelningen mellan socialstyrelsen, huvudmännen och överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap. Om detta är sant är det ju ytterst illavarslande. Såvitt jag förstår har socialstyrelsen delvis besvarat kritiken genom sin programplan för den närmaste femårsperioden, och även fått försvarskommitténs endossering av sitt förslag. Detta innebär åtminstone delvis att riksrevisionsverkets kritik egentligen drabbar regeringen och riksdagen, som icke ställt erforderliga medel till socialstyrelsens förfogande för att möjliggöra en rationell beredskapsplanering.

Men en höjning av anslagsramen är naturligtvis inte nog. Organisatoriskt förefaller sjukvårdsberedskapen i dag att likna "hela havet stormar". Man har avvärjat socialstyrelsen och länsstyrelserna och lagt över en mängd uppgifter på landstingen utan att förvissa sig om att de senare har *vilja, kompetens* och *resurser* att ta hand om dessa uppgifter. Under hela innevarande år har vi en totalt oklar ansvarssituation i växlingen mellan två organisationsmodeller, där jag personligen har ringa tilltro till den nya.

Jag skall naturligtvis med allra största intresse ta del av försvarspropositionen i de delar det här gäller, och – i den mån det på något sätt ankommer på mig – göra mitt bästa för att stödja realistiska förslag på detta för hela landets befolkning vitala område. Men snart sex år i detta hus börjar göra mig otålig, för i världen utanför oss skärps motsättningarna, både inom och mellan länderna, och det börjar bli bråttom att se om sitt hus, *vårt* hus. Det är därför jag har frågat statsrådet Ahrlund om regeringen, även i skuggan av försvarspropositionen, ändå kan företa sig *något*, för att *nu* bringa upp sjukvårdsberedskapen på en försvarbar nivå.

Fru talman! Att jag med en viss envishet återkommit till dessa beredskapsfrågor under de senaste riksmötena beror naturligtvis på att jag anser det övervägande sannolikt att vi under 1980-talet kommer att få uppleva ett nytt världskrig, där Europa blir en ofrånkomlig krigsskådeplats. Alla *hoppas* vi att de får rätt, som tror att Sveriges traditionella utrikespolitiska linje – den

Måndagen den
22 februari 1982

*Om beredskapen
för hälso- och
sjukvården i krig*

alliansfria politiken, som skall rättfärdiga hävdandet av en svensk neutralitet även under ett krig – också kommer att respekteras, men jag anser det oförsvarligt naivt att *räkna med* att så kommer att ske, när våra nordiska grannar i väster tillhör NATO, medan vårt finska broderfolk utrikespolitiskt och militärt har att ta särskild hänsyn till sin östra granne. I en tidsålder, då krig inte förs enbart till lands eller till sjöss utan väl så mycket i lufrummet, är Sveriges läge – mellan två maktblock – inte skyddat på samma sätt som förr, utan kanske snarare jämförbart med vad som i två tidigare världskrig varit Polens eller Belgiens. Vårt territorium kan kränkas ovanifrån, och radioaktivitet kan var som helst svepa in över våra gränser.

Utän att föregripa riksdagens behandling av vårt framtida försvar senare i vår, vidhåller jag att regeringen redan i dag har ett ansvar för att svenska folket skall kunna räkna med bästa möjliga skydd till liv och hälsa, också i en situation då mänskligt lidande, till omfattning och intensitet, kan befaras bli i det närmaste ofattbart. Vår alliansfria politik har som konsekvens att vi måste reda oss själva. Vi har inga andra att lita till. Här som eljest gäller det att ta vara på och organisera vad det svenska samhället ännu har av *resurser* och *kompetens*.

Jag är ledsen, fru statsråd, att behöva konstatera att svaret på min interpellation därvidlag inte förefaller riktigt betryggande.

Anf. 3 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Fru talman! Jag vill först bara erinra om vad jag sade i mitt svar, nämligen att en proposition kommer att läggas fram inom en mycket kort tid.

Sedan skall jag gärna tillägga att jag tycker det är bra att Gunnar Biörck i Värmdö har tagit upp den här frågan i riksdagen genom en interpellation. Det är bra därför att den här typen av frågor dess värre inte alltid är så politiskt intressanta, och de tillhör den del av politiken där man ständigt måste tjata för att väcka något intresse. Jag är dock inte beredd att i detalj gå in i frågorna några veckor innan den proposition som regeringen just nu förbereder kommer att läggas fram.

Anf. 4 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Fru talman! Det är uppenbart att Karin Ahrland och jag i många stycken har en likartad inställning till dessa problem. Det är bara det att tidsaspekten för min del spelar en mycket stor roll. Det enda besked som återstår för mig att ge är: Ta befälet, Karin Ahrland!

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1981/82:144 om svenska företags investeringar utomlands

Nr 85

Måndagen den
22 februari 1982

Om svenska företags investeringar utomlands

Anf. 5 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Carl-Henrik Hermansson har i en interpellation om svenska företags investeringar utomlands ställt en tredelad fråga till mig:

1. Hur ser regeringen på sambandet mellan företagens kraftigt ökade investeringar utomlands och den minskade industrisysselsättningen inom Sverige?

2. Räknar regeringen i sina framtidsbedömningar med att företagens investeringar utomlands skall fortsätta att öka och sysselsättningen i industrin här hemma fortsätta att minska?

3. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att stoppa kapitalexport och industriutflyttning?

Fru talman! Jag vill erinra om att Carl-Henrik Hermansson, Kjell-Olof Feldt och jag den 12 november 1981 – alltså för bara drygt tre månader sedan – hade en lång debatt här i kammaren om tillståndsprövningen när det gäller svenska företags utlandsinvesteringar.

Den debatten illustrerade bl. a. att vi har olika syn på utlandsinvesteringars effekter för den inhemska ekonomin, en skillnad som betingas av om man har en socialistisk eller en marknadsekonomisk grundsyn. Jag visade bl. a. på flera konkreta exempel, där svenska företags utlandssatsningar hade skapat fler jobb i Sverige. Produktionens ökande internationalisering är på intet sätt unik för Sverige. Den är ett villkor för vidareutveckling av industrin i ett öppet och frihandelsbaserat land som Sverige. Vår politik måste sålunda inriktas på att underlätta för svensk industri att expandera överallt där det finns en marknad.

En grundläggande tanke i det marknadsekonomiska systemet är att företagen själva i allmänhet har de bästa möjligheterna att avgöra den lämpliga storleken, inriktningen och lokaliseringen av sina investeringar. Investeringsviljan avgörs av en rad faktorer som t. ex. marknadstillväxt, konkurrensförhållanden, lönsamhetsutsikter och den allmänna framtidsbedömningen. Alla dessa förhållanden kan i varierande utsträckning påverkas av den ekonomiska politik som förs eller som ställs i utsikt. I det sammanhanget bör understrykas att den diskussion som i dag förs om löntagarfonder på intet sätt är ägnad att stärka investeringsvilja och framtidstro i näringslivet.

Investeringarna har utvecklats negativt i Sverige på senare år, och sysselsättningen i industrin har minskat. Detta är ett faktum. Men i motsats till C.-H. Hermansson anser jag det felaktigt att huvudsakligen relatera denna trend till det förhållandet att utlandsinvesteringarna ökat. Det samband som finns belagt i flera utredningar är i stället att utlandsinvesteringar är ett komplement till satsningarna hemma, snarare än en ersättning för dessa.

En förbättrad konkurrenskraft är det bästa sättet att skapa förutsättningar för ökad produktion och sysselsättning. I en omvärld med allt hårdare

Måndagen den
22 februari 1982

Om svenska företags investeringar utomlands

konkurrens om marknaderna är konkurrenskraften alldeles avgörande. Detta synsätt är styrande för den ekonomiska politikens utformning.

Regeringen räknar med att industrin i Sverige i framtiden skall öka sin produktion och på så sätt kunna bereda flera människor arbete. Devalveringen och med den förnadc åtgärder samt de måttfulla löneavtalen för 1982 har skapat förutsättningar för en ökande industriproduktion. Visserligen kan företagen stegra sin produktion med befintlig kapacitet ännu ett tag, men under loppet av året bör såväl investeringar som nyanställningar komma i gång. Sysselsättningen kan varaktigt öka bara om den produktiva basen stärks. Vi menar att grunden har lagts till en sådan förstärkning.

Det är naturligt att utlandsinvesteringarna ökar. Bakom de i statistiken registrerade ökningarna ligger flera faktorer, t. ex. marknads-, stordrifts- och specialiseringsfördelar. I vissa fall kan t. ex. lokala regler kräva att det utländska företaget skall investera eller etablera sig i landet för att få fortsätta. Utlandsinvesteringarna är ofta ett komplement till verksamheten i Sverige. De kan ge nyttiga impulser på forsknings- och utvecklingssidan och åstadkomma ett valutainflöde i form av utdelningar, räntor, patent- och licensintäkter. Och med de finansieringsvillkor som är förknippade med utlandsinvesteringar har dessa automatiskt en motpol i posten långfristiga lån på kapitalbalansen.

Vårt näringsliv behöver en bred bas för sin verksamhet. Det har visat sig, som herr Hermansson är väl medveten om, att våra mest framgångsrika företag också har en bred utlandsetablering. Och det är också belagt i många utredningar att just denna sektor har givit den svenska företagsamheten ett avgörande tillskott. Den ledande positionen, som i dag intas av L M Ericsson och Atlas Copco t. ex., hade inte kunnat nås utan en väl utbyggd utlandsorganisation såväl i försäljnings- som i produktionsledet. Sverige har internationella åtaganden inom ramen för GATT:s regler för handel och för OECD:s kapitalliberaliseringsstadga att tillåta kapitalsatsningar. Vi har samtidigt kvar möjligheten att via vår valutareglering pröva att investeringarna är reala och inte s. k. portföljinvesteringar.

Fru talman! Jag ser sålunda inte några egentliga negativa samband mellan utlandsinvesteringarna och industrisysselsättningen i Sverige. Jag räknar med att svenska företags utländska engagemang kommer att vidareutvecklas, som ett naturligt komplement till investeringarna i Sverige. Jag är vidare inställd på en tilltagande aktivitet i Sverige. Konjunkturinstitutet räknar med att industriproduktionen i Sverige ökar med ca 3,5 % under loppet av 1982.

Anf. 6 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Fru talman! Den här debatten skall handla om svenska företags investeringar utomlands. Både i ekonomiministerns svar och i mina kommentarer som följer berörs den allmänna teorin för utlandsinvesteringarna och deras verkningar. Jag hoppas därför att fru talmannen inte anser det ligga utanför det behandlade ämnet om jag tar min utgångspunkt i en aktuell fråga, som gäller utländska investeringar i Sverige. Jag gör det för att belysa

det motsättningsfyllda i ekonomiministerns positioner och för att söka komma underfund med vilken som egentligen är hans ståndpunkt.

Frågan om försäljningen av Wasabröd i Filipstad till det stora multinationella trusten Sandoz är som bekant aktuell. Regeringen skall snart säga ett ja eller nej till affären. Nu har industriminister Åsling gått ut till massmedia och sagt att det enligt hans mening är en förträfflig affär. Regeringen kommer att godkänna utförsäljningen av Wasabröd. Även ekonomiministern har uttalat sig. Jag citerar ur Dagens Nyheter för den 21 februari:

”Affären är intressant som värdemätare på hur internationellt storkapital bedömer industriklimatet i Sverige. Om företagen tycker att det är hoppplöst att driva industriell verksamhet i Sverige ökar intresset för svenska företag att etablera sig utomlands. Nu sker det omvända. Det här är en mätare som visar om vi i Sverige ligger rätt eller fel i den industriella politiken.”

Herr Wirtén tycker alltså att det är bra att Wasabröd säljs ut till en multijätte. Jag har rakt motsatt mening – jag tycker att det är skadligt – men det är inte det vi skall debattera här. Ekonomiministern anser att uppköpet av Wasabröd visar att ”vi i Sverige ligger rätt i den industriella politiken”. Däremot ligger vi tydligen ”fel i den industriella politiken” om intresset ökar för svenska företag att etablera sig utomlands. Men vår debatt här har sin utgångspunkt i det faktum, att de svenska företagens investeringar utomlands fördubblades i det närmaste under 1981 till drygt 6,5 miljarder kronor. Skall man döma av detta måste vi ligga väldigt mycket fel i den industriella politiken, dvs. den regering där ekonomiminister Wirtén och industriminister Åsling ingår sköter sig uruselt. Jag kan av många skäl ställa mig bakom det omdömet, men är det också ekonomiministerns åsikt?

Utländska uppköp av svenska företag är bra, anser den borgerliga regeringen. Jag förmodar att den tror att sådana uppköp gynnar sysselsättningen i Sverige. Svenska uppköp av utländska företag är också bra, säger ekonomiministern i sitt interpellationssvar, för vilket jag tackar. Sådana uppköp gynnar sysselsättningen i Sverige. Regeringens ståndpunkt är alltså att både försäljning av svenska företag till utlandet och svenska uppköp av företag i utlandet är gynnsamma för sysselsättningen i Sverige.

Finns det inte, skonsamt uttryckt, en motsättning i ekonomiministerns resonemang? Att både utförsäljning av svenska företag och uppköp av utländska företag är bra för landet går väl ihop bara under en förutsättning, nämligen att ekonomiministern anser att allt som de kapitalistiska storföretagen gör är bra för Sverige. Är det kanske det som är folkpartiets och regeringens ståndpunkt?

Denna debatt har ett direkt samband med den diskussion som vpk-gruppen förra måndagen förde med arbetsmarknadsministern här i riksdagen. Den diskussionen gällde sysselsättningsproblemen i allmänhet. I dag gäller debatten sambandet mellan industrisysselsättning och utlandsinvesteringar. Ekonomiministern försöker i sitt svar pådyvla mig uppfattningen, att den minskade sysselsättningen inom industrin och de minskade investeringarna på senare år *huvudsakligen*, som han skriver, skulle vara en följd av

Måndagen den
22 februari 1982

Om svenska företags investeringar utomlands

utlandsinvesteringarnas ökning. Det är naturligtvis lättare att polcmisera mot mig om jag skulle ha denna extrema uppfattning, men var har jag uttryckt den. Rolf Wirtén? Var vänlig och belägg det med citat eller erkänn att interpellationssvaret är felaktigt på denna punkt!

Min ståndpunkt är att de svenska företagens stora utlandsinvesteringar är ansvariga för en del av sysselsättningsminskningen inom den inhemska industrin. Delvis handlar det om en direkt utflyttning av industriarbetsplatser från Sverige.

Nu finns det emellertid, som jag påpekar i interpellationen, många samband och återverkningar mellan utvecklingen inom den svenskägda utlandssektorn och utvecklingen inom Sverige. Men det är komplicerade relationer det handlar om, där det ibland kan vara svårt att påvisa i vilken riktning sambanden går och vad som är orsak och verkan. I en av de statliga utredningar som behandlar den här frågan understryks det att återverkningarna av den ökade produktionen utomlands för exporten från hemlandet är en kontroversiell, dvs. en omstridd fråga i många länder. I olika empiriska studier har man kommit fram till helt olika effekter. En statlig utredning i USA uppskattade att amerikanska utlandsinvesteringar – via effekten på amerikansk export och import – kan ha inneburit ett bortfall av 1,3 miljoner arbetstillfällen i USA, medan en annan studie kom fram till att de skapat 600 000 nya jobb.

Innan jag går in på en diskussion av sambanden mellan utlandsinvesteringar och industrisysselsättning i Sverige vill jag erinra något om bakgrunden. Det är riktigt att vi hade en diskussion här i riksdagen så sent som i november om tillståndsprövningen av svenska företags utlandsinvesteringar. Det var då man hade tagit bort det s. k. bytesbalanskriteriet vid prövningen av tillståndsgivning, och Sveriges riksbank i ett pressmeddelande hade sagt att alla ansökningar om direkta investeringar i utlandet nu i princip kommer att bifallas. Men sedan dess har årssiffrorna för av riksbanken lämnade tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet publicerats. Det var det som var utgångspunkten för min interpellation. De siffrorna visar en mycket uppseendeväckande ökning under 1981. De närmast föregående åren har summan legat relativt konstant kring 3,5 miljarder kronor. Under fjolåret steg den till inte mindre än 6,5 miljarder kronor. Detta är emellertid långt ifrån de totala svenska investeringarna utomlands. Till denna summa, som gäller kapitaltillskott från moderbolag till dotterbolag i annat land, måste läggas investeringar finansierade av dotterbolagen själva, endera av egna medel eller genom upplåning. En del av denna upplåning sker med borgen eller garanti från moderbolaget, varvid riksbankens tillstånd krävs. Sådana tillstånd uppgick 1981 till 8,8 miljarder kronor. De totala investeringarna i svenskägda dotterbolag utomlands kan på den grunden under 1981 uppskattas till minst 20 miljarder kronor.

Detta var ett år i svensk ekonomi när antalet sysselsatta inom industrin minskade med 26 000 och industrins investeringar gick ned med 6 % här hemma i Sverige. Industrins totala investeringar – inom Sverige – uppgick till 18 miljarder kronor. Medräknas även investeringarna inom handeln

tillkommer 8 miljarder kronor. Jämför de siffrorna med utvecklingen av den svenskägda industrins investeringar utomlands! Måste inte även en ekonomiminister som tror på den ekonomiska liberalismen som på evangeliet börja att fundera en smula över sammanhangen?

Nu är ju detta ingen alldeles ny utveckling som skulle ha börjat i fjol. Under de bägge senaste årtiondena har det skett en kraftig ökning av de svenska företagens investeringar utomlands. De har mångdubblats. Antalet anställda i svenskägda företag utomlands har också ökat mycket kraftigt. År 1980 uppskattades det totala antalet anställda i svenska dotterbolag utomlands – inkl. försäljningsbolag – till mellan 350 000 och 400 000 personer. Antalet anställda i svenska producerande utlandsbolag är drygt en fjärdedel av industrisysselsättningen här hemma. Även de svenska företagens förmögenheter utomlands har ökat kraftigt. År 1977 uppgick de till närmare 49 miljarder kronor, vilket kan jämföras med bolagens tillgångar i Sverige som var ca 78 miljarder kronor samma år.

Enligt en nyligen redovisad beräkning har de svenska företagen mellan 1970 och 1979 – alltså under 1970-talet – investerat sammanlagt 180 miljarder kronor i Sverige och 76 miljarder kronor utomlands, dvs. nästan hälften av de totala investeringarna i Sverige.

De flesta dotterbolagen i utlandet ägs av ett fåtal stora bolag. Fem stora koncerner hade 60 % av alla utlandsanställda 1974. De 20 största svenska företagen kontrollerade tillsammans mer än 90 % av alla anställda i svenska produktionsbolag utomlands. Många stora svenska företag har mer än hälften av sina anställda utanför Sverige, ett bolag som SKF mer än 80 %.

Den ökade kapitalexporten och den starka tillväxten av antalet anställda i svenskägda företag i utlandet har skett samtidigt med att industrin i Sverige stagnerat och en kraftig minskning skett av antalet sysselsatta inom industrin. År 1981, alltså i fjol, var antalet industrisysselsatta nästan exakt 100 000 personer lägre än år 1970. Under samma period hade alltså de anställda i svenskägda företag utomlands ökat med ett antal i samma storleksordning.

De s. k. multinationella eller transnationella företagen växer i regel både i hemlandet och i utlandet, men de växer mera i utlandet. På bägge håll sker tillväxten väsentligen genom köp av andra företag, alltså genom en ökad centralisation av kapitalet. En undersökning av LO:s utredningsavdelning om 22 svenska transnationella företag visar en ökning av deras sysselsättning i Sverige med 62 000 personer och i utlandet med 64 000 anställda under perioden 1971–1976. Men då måste man också beakta att de har köpt en massa företag och sålt vissa företag. Efter korrigeringar för köpta och sålda företag återstod en reell ökning på knappt 3 000 i Sverige och 25 000 i utlandet. Andelen nya jobb var alltså mycket högre utomlands.

Ekonomiministern uttalar sig med stor tvärsäkerhet om effekten av utlandsinvesteringarna på sysselsättningen i Sverige. Han hävdar att utlandsinvesteringar är ett komplement till satsningarna hemma. Han säger sig i den tidigare debatten i november ha anfört flera konkreta exempel – i

Om svenska företags investeringar utomlands

Om svenska företags investeringar utomlands

själva verket var det bara ett – där svenska företags utlandssatsningar hade skapat fler jobb i Sverige. Han hänvisar till samband som skulle vara belagda i flera utredningar.

Men i själva verket uttalar man sig i de gjorda utredningarna med mycket stor försiktighet. T. ex. i de hittills publicerade undersökningarna av den s. k. direktinvesteringskommittén anförs exempel på både positiva och negativa sysselsättnings effekter i Sverige av utlandsinvesteringar. Andra undersökningar talar om varandra motsatta effekter på exporten från Sverige.

Ekonomiministern talar om de gynnsamma effekterna för de enskilda transnationella företagen av utlandsetableringar. Och det är helt klart att det avgörande motivet för ett kapitalistiskt företag att gå utomlands med sin produktion är att allmänt få till stånd en större tillväxt av kapital och företag än annars skulle ha skett och speciellt att nå en högre profitkvot på kapitalet än annars skulle ha blivit fallet. Om dessa målsättningar till äventyrs inte uppnås, är det högst troligt att företaget i fråga begränsar sin utlandsverksamhet. Att säga att de stora transnationella företagen gynnas av kapitalexport och utlandsetablering är sålunda rätt poänglöst. Det är egentligen inte mera än att säga att de är transnationella företag.

En helt annan sak är ju om det är samhällsekonomiskt gynnsamt med stora utlandsinvesteringar. Där måste man då också ta med andra följder än de som har att göra med utveckling av produktion, export, sysselsättning och vinster, t. ex. möjligheten för myndigheterna och de anställda att påverka företagens utveckling. Det är rätt klart – och direktinvesteringskommittén är också inne på detta i en av sina rapporter – att ju mer de svenska delarna av de stora koncernerna minskar eller omvänt, ju mer de utländska delarna av de stora transnationella företagen ökar, desto svårare blir det för de svenska myndigheterna och de anställda i Sverige att påverka företagen som helhet, och desto svårare blir det för vårt land att utforma och driva en bra och sammanhängande industripolitik.

Men detta bekymrar inte ekonomiministern, som anser "att företagen själva i allmänhet har de bästa möjligheterna att avgöra den lämpliga storleken, inriktningen och lokaliseringen av sina investeringar". Regeringens politik är, som det klart utsågs i interpellationssvaret, att underlätta för svensk industri att expandera *överallt* där det finns en marknad. Det betyder i klartext att storfinsans och dess profitintressen skall bestämma i vilket land en industri skall ligga och vad den skall producera.

Men därmed avsäger sig regeringen varje ambition och varje möjlighet att bedriva en industripolitik och en allmän näringspolitik som utgår från det svenska folkets – från nationella – intressen. Ekonomiministern utgår från att alla som i stället vill att folkets, nationens intressen skall vara avgörande är socialister. Det är möjligt att han har rätt, men i så fall har borgerlighetens ointresse för landets intressen gått längre än vad t. o. m. jag trodde. Ekonomiministern får nog akta sig så att inte hans nyliberala yra förleder honom till ståndpunkter som chockerar även stora grupper i det borgerliga lägret.

Regeringen räknar med att de svenska företagens utlandsinvesteringar

skall fortsätta att öka. Den anser denna utveckling vara positiv och vill understödja den. Det är det konkreta besked jag fått. Jag är övertygad om att det växande antalet arbetslösa i vårt land ser annorlunda på denna fråga. De vill att investeringarna i stället skall göras i Sverige, så att sysselsättningen här i landet kan öka. Regeringen stöder tyvärr en rakt motsatt politik.

Anf. 7 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! C.-H. Hermansson ville i den här debatten ta upp en fråga som i och för sig inte var med i hans interpellation, och han påpekade också mycket riktigt detta. Jag tycker att det i och för sig inte är fel att man ändå något ser på den aktuella Wasabrödsaffären. Jag tänker inte fördjupa mig i den delen – jag tar den mera, precis som herr Hermansson, som en principiell utgångspunkt för att se på hur industriinvesteringar görs utomlands – och då avser jag svenska företag – eller hur utländska företag etablerar sig här i Sverige. Det var ju det som herr Hermansson menade innebar en motsatsställning i mitt resonemang, att jag intog en både-och-position. Jag tycker inte, C.-H. Hermansson, att det här är något ologiskt. Man kan både anse det vara en fördel för svenska företag att finna marknader utomlands, då dessa i vissa avseenden måste etablera sig på den marknaden, och anse att man här i Sverige har nytta av utländska företag som är särskilt skickliga att driva verksamhet och produktion av produkter som vi behöver men där vi inte har några svenska företag som är lika duktiga som de utländska företagen. Det behöver inte alls innebära någon motsättning. Tvärtom: Denna fria rörelse över gränserna är, tror jag, viktig inför framtiden. Att vi skall öppna vår värld snarare än sluta den och åstadkomma förståelse och samverkan över gränserna är ett gammalt liberalt tema.

Ett långt utvecklat industrisamhälle kräver – jag tror inte C.-H. Hermansson kan bestrida det – en rätt långtgående specialisering. Ett land som Sverige, med 8 miljoner invånare kan – hur duktiga vi än kan bedömas vara i industriellt hänseende – inte självt klara all den produktion som det är i behov av. Här krävs faktiskt en samverkan över gränserna. Utländska företags investeringar i Sverige och svenska företags investeringar utomlands står alltså inte i motsats till varandra.

Vad som är allvarligt är, menar jag, att – och det framgick något av det citat ur Dagens Nyheter som C.-H. Hermansson här anförde av mig – vi i Sverige har en så dålig industrimiljö att varken svenska eller utländska företag vill fortsätta att här bedriva produktion. Då är det allvarligt, C.-H. Hermansson!

Det är därför regeringen under de här åren ansträngt sig att ta tillbaka den konkurrenskraft vi förlorade i mitten av 1970-talet. Det har förvisso varit ett svårt och tungt arbete i en internationell lågkonjunktur, som är svårare än någon vi har haft efter 1930-talet. Att i det läget försöka restaurera den svenska industrikapaciteten har varit och är en svår uppgift.

Det borde vi, C.-H. Hermansson, intressera oss för snarare än att göra djupdykningar i statistiken över hur pengar rör sig över gränserna. Det är i och för sig en viktig sak – det bestrider jag inte ett ögonblick. Tvärtom – det är

angeläget att vi har en riktig och närgången statistik över detta. Men det viktiga är – jag säger det än en gång – att vi lyckas skapa en industrimiljö i Sverige som ger investeringar och trygga jobb för de anställda.

Efter att vid två tillfällen ha hört C.-H. Hermansson diskutera de här frågorna måste jag säga – han kan för all del få chansen en gång till, så får vi se om det omdömet håller – att jag inte märkt något av engagemang hos C.-H. Hermansson för att förbättra de svenska företagens konkurrenskraft och kapacitet. Hur vill C.-H. Hermansson åstadkomma det? Tvärtom har jag flera gånger i debatten noterat att vpk gärna vill försämra miljön för den privata företagsamheten. Jag har aldrig uppfattat C.-H. Hermansson som någon värnare av Volvos, Atlas Copcos eller L M Ericssons möjligheter att förbättra sin situation och förstärka sina positioner!

Jag tror att det är mycket viktigt hur politikerna agerar på den punkten. Det är därpå det beror om Volvo, Atlas Copco och alla andra svenska och utländska företag skall säga att det är bra att verka och producera i Sverige och att man därför vill göra det.

Som framgår av interpellationssvaret har jag redan fört en rätt lång debatt i den här frågan. Det finns för dagen inte så mycket nytt att tillföra den diskussionen. C.-H. Hermansson och jag har här olika grundsyn. Jag menar att det är riktigt att låta en fri ekonomi fungera. Jag talar inte om några fria marknadskrafter – kom nu inte och säg det igen, för några sådana har jag aldrig ställt upp på! Jag talar om en marknadsekonomi som styrs av politiskt ansvariga så att vi får ett socialt väl fungerande samhälle. Det är inte oförenliga ståndpunkter, C.-H. Hermansson. Men jag betackar mig för en långtgående styrning av vårt näringsliv. Och jag skulle gärna vilja höra av C.-H. Hermansson om han rent av vill fälla ned bommar vid våra gränser, så att vi blir ett alltmer snöpt samhälle utan kontakter med den industriella demokratiska världen runt om oss.

Anf. 8 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Fru talman! Ekonomiministern föredrar av någon anledning – vilket jag beklagar – att i huvudsak tala om någonting annat än det som jag har velat ta upp till diskussion, nämligen vilken verkan svenska företags investeringar utomlands kan ha på sysselsättningen här hemma och över huvud taget på den ekonomiska utvecklingen.

Rolf Wirtén för på nytt fram synpunkten att skillnaden i våra åsikter är skillnaden mellan ett planekonomiskt och ett marknadsekonomiskt synsätt, om jag fattade honom rätt. Antagligen menar han att först i en planerad ekonomi kan man kontrollera de stora företagen. Det är möjligt att han har rätt, och det är i så fall ett starkt argument för planekonomi.

Men mera avgörande är troligen den målsättning man har för samhällsbygget. Rolf Wirtén tror att den bästa utvecklingen åstadkommes om de stora företagen får bestämma investeringar och produktionsutveckling. De handlar då på ett sätt som gynnar deras intressen på kort och på lång sikt. Vi får precis den utveckling som Sverige har haft de senaste årtiondena. Vi får tilltagande koncentration av produktion, sysselsättning, kapital och makt till

stora företag och mäktiga finansfamiljer. Vi får en kapitalexport som ökar och en stark tillväxt av de svenskägda företagen i utlandet men tillbakagång i den inhemska industrin. Är det verkligen ett tillstånd att eftersträva?

Rolf Wirtén menar att det inte är ologiskt att hävda att det är bra både om en utländsk multinationell trust köper upp Wasabröd – som vi har varit inne på här – och om svenska företag köper upp filialer och dotterbolag i utlandet. Men vad han sade i Dagens Nyheter så sent som i går var någonting annat. Han sade att den multinationella trustens intresse för Wasabröd var en mätare som visar om vi ligger rätt eller fel i den industriella politiken. Man kan inte tolka honom på annat sätt än att detta var en mätare som visade att vi låg rätt. Däremot ligger vi fel, sade han i samma uttalande, om de svenska företagen är intresserade av att flytta sin tillverkning utomlands. Men det är ju vad de har gjort under de senaste åren – i ökad grad sedan den borgerliga regeringen tillträdde. Och i fjol slog kapitalexporten, mätt efter tillståndsgivningen i riksbanken, alla tidigare rekord. Kan då båda sakerna vara tecken på att industripolitiken är rätt eller fel? Det ena tycker han är ett tecken på att den är rätt, det andra på att den är fel. Men det strider i så fall mot det interpellationssvar som jag fick så sent som i fredags. Jag menar alltså att industriministern här är ologisk och att det finns en motsättning i hans ståndpunkter.

Sandoz köper inte upp Wasabröd därför att Sandoz så att säga är specialister på att baka knäckebröd. Det är precis tvärtom. Det är Wasabröd i Filipstad som är specialister på att baka knäckebröd, och nu säljer den finansfamilj som har ärvt företaget ut det till en multinationell trust. Det stämmer ju inte alls med ekonomiministerns teorier om samverkan över gränserna. Jag menar att det är fel om regeringen nu säger ja till den försämringen.

Vi har en dålig industrimiljö i Sverige, säger ekonomiministern. Det kan man naturligtvis diskutera. Men då får väl regeringen ta ett visst ansvar för vad som har hänt och inte hänt under de senaste sex åren.

Ekonomiministern menar också att viktigare än att diskutera den fråga som jag har tagit upp – om hur en allt större del av svensk tillverkningsindustri faktiskt flyttas utomlands, hur Sverige förlorar industrijobb medan de svenska företagen i utlandet ökar antalet anställda – är att dryfta hur vi skall restaurera den svenska industrikapaciteten. Ja, jag kan hålla med honom om att det senare är målsättningen. Men enligt min uppfattning är det så att verksamheten för de stora multinationella företag som vi har i Sverige och utomlands, och som också påverkar svensk utveckling, till stora delar slagit sönder den nationella industriella marknad och det sammanhängande produktionssystem som vi hade tidigare. Nu tror ekonomiministern att man kan restaurera den sammanhängande industriella produktionsmiljön genom att satsa ytterligare på de multinationella företagen. Men det går inte, för de har brutit sönder och fortsätter att bryta sönder denna industrimiljö och detta nationella produktionssystem. Det är därför den fråga som jag har tagit upp i min interpellation är så oerhört viktig.

Nr 85

Måndagen den
22 februari 1982

Om svenska företags investeringar utomlands

Anf. 9 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Får jag återigen säga, beträffande vår ideologiska grundsyn i denna fråga, att när C.-H. Hermansson hävdar att det är ett starkt argument för planekonomi att man i en sådan kan styra företagen – underförstått, antar jag, de större företagen, som etablerar sig även utomlands – har jag en motsatt uppfattning. Det är bara att konstatera, fru talman.

Jag tror att inte vare sig C.-H. Hermansson eller jag som politiker är skickade att klara dessa bedömningar bättre än industrins folk, som har specialiserat sig på sådana här uppgifter och som har en lång erfarenhet av industriproduktion och marknadsbedömningar. Jag tror att det är bra om politikerna inte tror sig om för mycket, så att de genom en långtgående plan- eller detaljekonomi styr hur näringslivet skall utvecklas. Vi skall lägga ut ramar för verksamheten, och inom dessa får de ansvariga fatta sina beslut. Det tror jag är en ekonomi som bättre främjar utveckling och trygg sysselsättning.

Sedan har jag inte alls tagit parti enbart för de stora multiföretagen, om det var C.-H. Hermanssons intryck. Tvärtom tillhör jag dem som har en eminent tro på den mindre företagsamheten och på att en rik flora av små företag och medelstora företag är något av en grundförutsättning för en stark industrialisation. Jag hoppas inom kort, tillsammans med andra regeringskolleger, kunna visa riksdagen att detta inte bara är ord utan också en tanke som skall omsättas i politiska beslut, nämligen genom det som föreslås i den småföretagarproposition som inom kort kommer till riksdagen.

Jag tror alltså att det behövs ett både-och även i det här avseendet – att man har ett tillskott av mindre företag under de stora som också orkar gå ut på de stora marknaderna och bli något av multiföretag.

Jag sade i DN-uttalandet att det kan vara en värdeomvärdering om utländskt kapital vill etablera sig i Sverige. Då drar herr Hermansson den för mig något överraskande slutsatsen att om svenska företag etablerar sig utomlands, så skulle det vara något fel. Det skulle vara en värdeomvärdering på det omvända förhållandet – att det är omöjligt att verka här i landet och att de därför ger sig i väg. Ja, det skulle vara rätt, herr Hermansson, om det vore så att Volvo helt enkelt sade: "Vi kan inte vara i Sverige längre, vi flyttar ut alltihop." Då skulle herr Hermanssons logik hålla. Men det är inte så. Vad jag har sagt här är att våra stora företag som arbetar på de internationella marknaderna skall vara kvar i vårt land. Vi skall göra allt vad vi kan för att se till att de också har sina allra viktigaste funktioner kvar i vårt land. Jag avser då i första hand den tekniska utvecklingskapaciteten – och att man naturligtvis har ledningen i koncernen kvar i Sverige. Jag tror att vi har ett gemensamt intresse av att det skall vara så.

Men det är inte därmed något negativt, tycker jag, att de svenska företagen, för att över huvud taget kunna finnas med på en stor världsmarknad, också har sina kontor och sina produktionsenheter i de länder där de har funnit en marknad. Vad vore L M Ericsson i dag om företaget inte hade använt denna politik? Menar herr Hermansson att det vore en fördel för L M Ericsson att enbart fungera i Sverige och aldrig få

tillåtelse att etablera sig i något annat land? Är det verkligen C.-H. Hermanssons uppfattning? Jag tror det inte.

Då är det mer fråga om *hur mycket* av etablering det skall vara i dessa länder. C.-H. Hermansson vet ju – han nämnde det i debatten i november – att det många gånger är ett villkor för dessa företag, när det gäller att få miljardorder, att man också gör en viss utlandsetablering för produktion i det land som har gett ordern. Detta är ju ett naturligt sätt för företagen att fungera med en marknadsekonomi där man har öppna gränser mellan industriländerna.

Jag kan alltså inte alls se att det är någon motsättning – som C.-H. Hermansson nu två gånger har försökt hävda – i mitt resonemang. Jag säger ännu en gång att om våra stora svenska företag fann vår industrimiljö så dålig att de helt flyttade ut – ja, då vore det allvarligt. Dessutom vore mitt resonemang ologiskt – om andra företag kom in här och fann miljön bra, medan svenska företag icke kunde finna någon bra miljö utan flyttade ut. Men så är det inte, utan det är ett riktigt resonemang. Man har ett ömsesidigt utbyte av investeringar mellan svenska och utländska storföretag.

Nu sade C.-H. Hermansson att det var oerhört viktigt att restaurera den svenska industrimiljön. Det är också vad jag menade, och jag är glad för att herr Hermansson delar den synen. Men kvar står frågan: Vad vill C.-H. Hermansson göra för att de svenska företagen verkligen skall få bättre möjlighet att fungera i Sverige? Det uppnår man inte genom starkt ökat skattetryck på dessa företag, genom att kringsnärja dem med nya regleringar, genom att införa löntagarfonder – eller vad man nu vill göra för att ändra själva strukturen i den svenska industrimiljön. Då tror jag att man motverkar detta intresse som tydligen ändå var gemensamt för oss båda.

Anf. 10 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Fru talman! Det är givet att det finns ideologiska skillnader mellan ekonomiministern och mig, annars skulle vi ju tillhöra samma parti, vilket vi obestriddligen inte gör. Vi behöver alltså inte diskutera om det finns skillnader eller inte.

Vi har olika uppfattning i en rad frågor, bl. a. om hur man i Sverige skall kunna återställa en nationell produktionsmiljö, som är gynnsam för hela den svenska ekonomins utveckling och framtid.

Härvidlag har jag den bestämda uppfattningen att till de element som har bidragit till att bryta ner det nationella produktionssystem som fanns här i landet tidigare hör bl. a. de stora transnationella företagen. Och då måste vi göra något åt dem.

Ekonomiministern tror i stället att en fortsatt satsning på de stora transnationella företagen är vägen till en lösning av våra ekonomiska problem. Där skiljer sig våra synsätt. Vi har helt olika uppfattningar, även om vi kan vara överens om att det är bra med en gynnsam industrimiljö i ett land. Sedan återstår att exakt definiera vad vi menar med detta och hur man skall uppnå målet.

Jag är inte heller anhängare av ett samhälle där politiker eller byråkrater

Nr 85

Måndagen den
22 februari 1982

Om svenska företags investeringar utomlands

styr allting i minsta detalj. Jag tror att vi skall ha mindre av byråkrati och inte mera byråkrati i samhället. Men å andra sidan bör inte heller finansmagnaterna tro sig om för mycket. F. n. spelar de stora multinationella företagen och de stora finansfamiljerna en så avgörande roll i Sveriges ekonomi att det är deras ord som väger allra tyngst när det gäller ekonomisk utveckling i landet.

Det är inget bra läge. Jag kan inte förstå att man ens från liberal synpunkt kan acceptera detta förhållande. Det här vill jag ändra på. Om vi bara tar två av de här stora transnationella företagen, AB Volvo och Saab-Scania AB, ser vi att de för några år sedan svarade för så mycket som 12 % av industriexporten i vårt land, 10 % av industriinvesteringarna i Sverige och ca 10 % av sysselsättningen i industrin.

Sedan dess har AB Volvo ökat ytterligare genom sammanslagningen med Beijerinvest AB, och de här bägge företagen har nu en ännu större andel av svensk ekonomi, och därtill en andel som ligger direkt under företagets domvärjo. Skulle man räkna upp samtliga Wallenbergbolag och visa hur stor del av export och sysselsättning de behärskar, skulle vi få en ännu större andel.

Det är alltså det problemet vi måste attackera, och då hjälper det inte att tala om hjälpen till små företag. Jag är angelägen om att man hjälper småföretagsamheten, men de stora företagen är ju de som har utvecklats under de sex år som den borgerliga regeringen har suttit vid makten. De växte för all del också under den socialdemokratiska regeringen, men de har fortsatt att växa nu i ytterligt snabbt tempo, och regeringen har alltså stött den processen.

Nu vill jag återvända till vårt egentliga ämne. Jag tror att det är viktigt att belysa det från flera synpunkter. Sammanhanget mellan utvecklingen av sysselsättningen i Sverige och exporten tror jag är viktigt att åskådliggöra litet mera. En allt större del av de svenska storföretagens utlandsmarknader förses med lokal produktion eller i varje fall med produktion som kommer från länder utanför Sverige. Samtidigt har också de utländska dotterbolagens export till tredje land ökat. Det finns en siffra man kan anföra: Mellan 1960 och 1974 nästan fördubblades den del av samtliga svenska tillverkande dotterbolags produktion som gick på export, eller från 15 % till 28 %. Dessa siffror tyder på att de utländska dotterbolagen i allt större utsträckning har andra funktioner än att bara tillgodose den inhemska marknaden i vad man kan kalla värdlandet. Dotterbolagen fungerar nu mer och mer dels som brohuvuden till näraliggande marknader, dels som delar i en alltmer internationaliserad och uppsplittrad tillverkningsstruktur.

För att sammanfatta detta: Siffrorna över export i förhållande till utlandsproduktion visar att en allt mindre del av utlandsmarknaderna förses med export från Sverige. En allt större del kommer i stället från företagen i utlandet. För de 14 största svenska transnationella företagen är exportens andel nere vid drygt 40 %.

Dessa stora företag har samtidigt – som jag erinrade om i mina exempel från Volvo och Saab-Scania – en nyckelroll i produktion i och export från

Sverige. Typiskt är också att en allt större del av utrikeshandeln sker inom koncernerna som s. k. internhandel. Internexportens andel av de 20 största utlandsverksamma företagens export var ca 50 % och andelen av de fem största utlandsverksamma företagens export var 60 % år 1975. Det har alltså riksbank, regering och andra myndigheter svårt att påverka. Denna process sker således utanför de ramar som riksdag och regering drar upp och som ekonomiministern talar om.

Jag vill ställa följande fråga: Hur menar ekonomi- och budgetministern att man skall få möjligheter och medel för att kunna påverka den ekonomi och den politik som dessa stora transnationella företag bedriver? Utan att göra det kan vi nämligen inte klara Sveriges ekonomiska utveckling.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1981/82:18–20

Finansutskottets betänkande 1981/82:16

Försvarsutskottets betänkande 1981/82:13

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:7

Socialutskottets betänkanden 1981/82:28 och 29

Kulturutskottets betänkanden 1981/82:15 och 16

Utbildningsutskottets betänkanden 1981/82:10 och 11

Trafikutskottets betänkande 1981/82:12

Jordbruksutskottets betänkande 1981/82:20

Näringsutskottets betänkanden 1981/82:21–23

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1981/82:11 och 12

Civilutskottets betänkanden 1981/82:9–13

7 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 19 februari

1981/82:148 av *Evert Svensson* (s) till utrikesministern om religionsfrihetsfrågans behandling vid säkerhets- och samarbetskonferensen i Madrid, m. m.:

Vid den pågående säkerhets- och samarbetskonferensen i Madrid är också frågan om de mänskliga rättigheterna uppe till behandling. I slutdokumentet skall ingå ett avsnitt i den s. k. korg III.

Inom ramen för mänskliga rättigheter behandlas även frågor som rör religionsfrihet. I det förslag till slutdokument som de neutrala och alliansfria staterna i Europa utarbetat i december 1981 ingår också ett förslag till en

Nr 85

Måndagen den
22 februari 1982

*Meddelande om
interpellationer*

Måndagen den
22 februari 1982

*Meddelande om
interpellationer*

utvidgning av den överenskommelse som ingick i slutdokumentet från mötet i Helsingfors 1975.

Vid FN har likaledes frågan om religionsfrihet behandlats under den 36:e sessionen 1981. En deklaration om avskaffande av alla former av religiös ofördragsamhet har antagits.

Det är naturligtvis viktigt att hävda individens frihet att hysa vilken religiös åskådning som helst, utan att vederbörande diskrimineras i något avseende. Dit hör också rätten att propagera eller missionera för sin tro och att bedriva social och kulturell verksamhet i anslutning till och som en konsekvens av sin kristna tro.

Vi vet att dessa självklara principer icke gäller i alla länder. Inte minst är detta förhållandet i de flesta kommunistiska öststater, där såväl religiös som politisk frihet ingalunda är en självklarhet. Den frihet som finns är dessutom omgärdad med olika bestämmelser. Det är viktigt att Sverige i alla sammanhang hävdar religionsfrihetens universella giltighet och att olika överenskommelser skapas för att trygga friheten för alla att utöva sin religion. Ett sådant tillfälle till överenskommelse är säkerhets- och samarbetskonferensen i Madrid.

Med anledning av det anförda ber jag att till utrikesministern få rikta följande två frågor:

Är utrikesministern villig att redogöra för läget vid förhandlingarna om religionsfriheten vid säkerhets- och samarbetskonferensen i Madrid och resultatet av förhandlingarna i FN samma fråga?

Vilka åtgärder vidtar Sverige för att driva fram ett godtagbart dokument om religionsfrihet vid ESK i Madrid?

1981/82:149 av *Gertrud Sigurdson* (s) till socialministern om fortsatt utbyggnad av barnomsorgen:

Samhällets insatser för barnomsorgen grundas på två olika motiv. Det första är att barnen har stort behov av gemenskap med andra barn och av att få förtroende också för andra vuxna än de egna föräldrarna. Denna gemenskap är viktig för dem i deras utveckling till fria och självständiga människor. Det andra motivet sammanhänger med att det när båda föräldrarna förvärvsarbetar (eller studerar på heltid) ställs krav på att samhället ställer upp med en trygg barnomsorg. En utbyggnad av barnomsorgen är även viktig för att uppnå en ökad jämställdhet mellan män och kvinnor.

År 1975 träffades en överenskommelse mellan den dåvarande socialdemokratiska regeringen och Kommunförbundet om en utbyggnadsplan för barnomsorgen. Överenskommelsen innebar att barnomsorgen skulle byggas ut med 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya fritidshemsplatser under perioden 1976–1981. Överenskommelsen godkändes av riksdagen – förutom socialdemokraterna stödde även de båda nuvarande regeringspartierna den. För att underlätta utbyggnaden infördes ett nytt statsbidragssystem. Målet

har inte nåtts. Det fattas ca 27 000 daghemsplatser och ca 16 000 fritidshemsplatser.

Målet för utbyggnaden av barnomsorgen skulle enligt riksdagsbeslutet vara att – utöver den allmänna förskolan – bereda plats inom den kommunala barnomsorgen för alla barn i förskoleåldern med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar samt för barn med behov av särskilt stöd och stimulans, så att efterfrågan på sådana platser kunde tillgodoses. Detta mål, dvs. full behovstäckning för förskolebarn, skulle enligt riksdagens beslut uppnås successivt i alla kommuner inom en tioårsperiod, alltså senast år 1986.

Riksdagens socialutskott uttalade hösten 1981 att "det bör utarbetas en plan för den fortsatta utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen fram till full behovstäckning. Planen som också bör innefatta en bedömning av personalbehov och erforderliga utbildningsinsatser liksom en värdering av olika instrument för att säkerställa att målet nås bör tas fram efter överläggningar med Svenska kommunförbundet och föreläggas riksdagen snarast möjligt."

Riksdagen har slagit fast att gällande utbyggnadsmål skall förverkligas. Det är därför så mycket mer uppseendeväckande att socialministern inte med ett ord i budgetpropositionen berör detta riksdagsbeslut och hur hon avser att följa upp det.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till socialministern:

1. Anser regeringen att utbyggnaden av barnomsorgen är det område som bör prioriteras inom familjepolitikens ram?
2. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit och vilka avser regeringen att vidta för att förverkligandet av det kortsiktiga målet för 1981 inte skall bli alltför försenat?
3. När kommer regeringen att ta upp överläggningar med Kommunförbundet i enlighet med det av riksdagen fattade beslutet om en plan för fortsatt utbyggnad?

1981/82:150 av *Birgitta Dahl* (s) till bostadsministern om hushållningen med energi:

Riksdagen har genom beslut 1980 och 1981 lagt fast riktlinjerna för en energipolitik, som syftar till att säkra en avveckling av kärnkraften och en snabb minskning av oljeberoendet i enlighet med folkomröstningsresultatet.

Riksdagens beslut innefattar bl. a. ett mycket ambitiöst program för hushållning med energi. Riktpunkten för energihushållningsprogrammet är att den årliga energianvändningen i byggnadsbeståndet skall minska med ca 48 TWh brutto, varav merparten före år 1988.

Samtidigt skall förbrukningen av olja för uppvärmning minskas i största möjliga utsträckning genom hushållning och övergång till andra energikällor. En snabb minskning av oljeberoendet är nödvändig mot bakgrund av de allvarliga effekterna på samhällsekonomin av vårt höga oljeberoende.

Nr 85

Måndagen den
22 februari 1982

*Meddelande om
interpellationer*

Måndagen den
22 februari 1982

*Meddelande om
interpellationer.*

Kostnaderna för oljeimporten har fördubblats på ett par år och beräknas under 1982 stiga ytterligare.

Uppgifter från flera håll pekar nu på, att de hittills uppnådda resultaten ligger långt under vad som skulle krävas för att de uppsatta målen skall kunna nås. Särskilt allvarliga är de uppgifter som tyder på att åtgärderna för bättre energihushållning minskar i en situation då de borde öka för att kompensera de alltför dåliga resultaten under energihushållningsprogrammets första år.

Det finns därför nu en påtaglig risk för att det av riksdagen uppsatta målet för energihushållning inte kommer att uppnås i tid. Därigenom äventyras de övergripande målen för energipolitiken – kärnkraftens avveckling och en snabb minskning av oljeberoendet. Ett fortsatt högt oljeberoende får också omedelbara och mycket allvarliga konsekvenser för samhällsekonomin och handelsbalansen.

Mot bakgrund härav vill jag fråga bostadsministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att förbättra insatserna för hushållning med energi och övergång från olja till andra energikällor?

den 22 februari

1981/82:151 av *Hans Petersson* i Röstånga (fp) till justitieministern om avtal rörande avtjänande av fängelsestraff i brottslingens hemland:

Stora delar av vårt samhälles resurser går åt för att begränsa och stoppa inflödet av narkotika eller för att betala de kostnader för ökat vårdbehov, ökad brottslighet m. m. som narkotikan för med sig.

Internationellt finns numera ett väl utvecklat samarbete mellan svensk polis och polismyndigheter i andra länder. Detta samarbete gör att avsevärda mängder av narkotika aldrig når vårt land. I stället sker beslagen i andra länder, och narkotikahandlarna får där sina välförtjänta straff.

Den svenska tullen gör trots detta så gott som dagligen större eller mindre beslag och förhindrar därigenom att ytterligare en del narkotika kommer in i landet. Den faktiska omöjligheten att kontrollera alla som reser in i landet betyder tyvärr att narkotika även i fortsättningen kommer att välla in.

Narkotika kan numera köpas i praktiskt taget varje svenskt samhälle. Detta visas t. ex. av polisens senaste riktade insats mot gatulangningen.

Sociala myndigheter, sjukvård, föräldrar, frivilligorganisationer m. fl. för en ojämn kamp för att återföra missbrukare till ett normalt liv.

Alla insatser till trots vet vi att narkotikaflödet inte minskar. Snarare sker det en ökning eftersom det är så mycket pengar involverade i handeln. Ökad utslagning, större kriminalitet, prostitution m. m. följer i narkotikans spår. För de stora narkotikahandlarna betyder andras tragedier att de själva kan leva i överflöd.

Våra domstolar dömer i dag ut stränga straff för narkotikabrott. När utländska medborgare döms får de avtjäna sina straff i svenska fängelser för att därefter utvisas.

I dag finns – vid sidan av de nordiska länderna – endast ett fåtal avtal som medger att utländska narkotikahajar avtjänar utdömda straff i hemländerna. I praktiskt taget inget fall har i Sverige dömd narkotikabrottsling fått avtjäna straffet i utomnordiskt land.

Det förekommer naturligtvis att utländska medborgare kommer från länder där förhållandena är sådana att avtal med Sverige om avtjänande av straff i hemlandet inte kan komma i fråga. Det finns dock flera skäl att, där så är möjligt och där det rör sig om länder som delar våra värderingar, sända hem utländska narkotikabrottslingar. Den avskräckande effekten är en. Fängelser i Sverige anses bekvämare än i många andra länder.

Ett annat skäl är att våra fängelser nu är fyllda, vilket till stor del beror på det ökade antalet domar för brott mot narkotikalagarna. Tusentals dömda väntar på plats för att kunna avtjäna sitt straff. De överfyllda anstalterna är besvärliga arbetsplatser för kriminalvårdens personal. Genom att låta fler internationella brottslingar avtjäna straff i resp. hemländer skulle vi i någon mån kunna lätta trycket på våra egna anstalter, även om det självfallet också innebär att Sverige tar på sig ansvaret att verkställa fängelsestraff för svenska medborgare som döms för brott i de länder vi sluter avtal med.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga justitieministern:

Hur bedömer regeringen möjligheterna att snarast få till stånd fler internationella avtal om avtjänande av utdömda fängelsestraff i hemlandet?

1981/82:152 av *Hadar Cars* (fp) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att underlätta installation av braskaminer:

Braskaminbranschen befinner sig f. n. i en svår kris. Berörda industrier har angett, att det i hög grad är ett antal statliga myndigheters – konsumentverket, planverket och naturvårdsverket – agerande som gjort att försäljningen av braskaminer nästan helt har avstannat.

Som enda värmekälla kanske braskaminen inte räcker för att klara uppvärmningen av ett hus till rimliga kostnader och med en rimlig arbetsinsats. Men som komplement i hus med t. ex. direktverkande elvärme har den en plats. Braskaminen är en bra kompletterande värmekälla och – inte minst – en viktig reservvärmekälla vid t. ex. strömavbrott. Det sistnämnda har framhållits av bl. a. överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF).

Enligt branschen säljs det nu knappast några braskaminer längre i landet. Den negativa publicitet som braskaminerna fått i samband med de nämnda myndigheternas behandling av ärenden rörande sådana kaminer har haft effekt. F. n. är det en utredning inom naturvårdsverket som påverkar utvecklingen. Utredningens förslag skulle, om det genomförs, i princip innebära att braskaminer blir förbjudna i tätbebyggda områden.

Jag vill mot bakgrund av det anförda fråga arbetsmarknads- och energiministern:

Nr 85

Måndagen den
22 februari 1982

*Meddelande om
interpellationer*

Vilka åtgärder planerar energiministern för att underlätta installation av braskaminer?

8 § Kammaren åtskildes kl. 12.07.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert